

ЕКОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ РЕСТАВРАЦІЇ ДЕГРАДОВАНИХ ПАСОВИЩНИХ АГРОЛАНДШАФТІВ

Бондар Л.П.

*доцент кафедри ботаніки, екології та хімії
Одеського державного аграрного університету.
м. Одеса, Україна*

Більшість трав'яних біогеоценозів (культурні і природні) використовуються для випасу с.-г. тварин, тому вони мають велике народногосподарське значення. Пасовищні екосистеми мають важливу властивість – здатність до щорічного самовідновлення та самовідтворення рослинної маси, збереження і підтримання родючості ґрунту. Значення природних пасовищних екосистем виходить далеко за межі інтересів тваринництва. Як найважливіший компонент біосфери вони володіють не тільки кормовими ресурсами, але й визначають стан земельних ресурсів, родючість ґрунту, біологічне різноманіття флори і фауни, а також якість середовища існування людини в нашому регіоні [1, с.168].

Практика пасовище використання що склалася в останні роки за своєю суттю є нерациональною і анти екологічною. Через безпосереднє понаднормове використання пасовищних ресурсів, серйозну шкоду природним пасовищам приносить нерациональне природокористування, пов'язане з промисловою, транспортною, будівельною і іншими видами господарської діяльності. В наш час, більша частина пасовищних екосистем суттєво змінена. Більшість цінних в кормовому відношенні видів рослин зникли або стали рідкісними. Флористичні і фітоценотично повно членні рослинні популяції перетворились в неповно членні, біологічно збіднені. Ґрунти сильно виснажені. Втрати гумусу в них складають 25-30 % і вони не поновлюються. Більшість пасовищних земель перебувають під впливом вітрової ерозії.

Сукупність цих негативних процесів викликала зменшення біорізноманіття, зниження продуктивності природних пасовищних екосистем, а також наслідок погіршення кормової бази тваринництва, а також погіршення якості життя населення. Для більшості деградованих пасовищ негативні зміни мають практично незворотній характер – без великого внеску антропогенної енергії їх самооновлення або неможливе або для цього потрібний тривалий період заповідного режиму.

Такий незадовільний стан пасовищних екосистем висуває задачу розробки методів їх прискореної екологічної реставрації і підвищення продуктивності. Кормові отруєння, що викликаються отруйними рослинами, приносять значний збиток тваринництву. Це пов'язано з тим, що через отруєння отруйними рослинами з року в рік гине досить велика кількість тварин різних видів, і крім того, відбувається значна втрата сільськогосподарської продукції і зниження працездатності тварин після їх одужання.

Кормові отруєння, пов'язані з отруйними рослинами можуть іноді викликати отруєння і у людей, що споживають м'ясо і інші продукти сільськогосподарських тварин, що отруїлися [2, с.129-132].

Проте слід зазначити, що відомості, що стосуються отруйних рослин, є маловивченими, а іноді навіть абсолютно не вивченими. Велика кількість отруйних рослин ще не повністю виявлена і вивчена у відповідності з районами їх зростання. Крім того, відповідна інформація про отруйні рослини дуже суперечна і дуже часто суперечить одна одній. Є дані, що одні і ті ж рослини залежно від місця зростання в одних випадках отруйні, а в інших використовуються як кормові [3, с.129-134].

В процесі тривалої еволюції тварини набули здатність вибирати і поїдати корисні для організму види трав, залишаючи шкідливі – колючі і отруйні рослини. Ця життєво важлива фізіологічна реакція, забезпечує екологічно оптимальне годування тварин може змінюватись під впливом екологічних факторів. Але, смакова вибірковість у диких тварин виражена сильніше, ніж у свійських тому ризик отруєння свійських тварин значно вищий.

Часто токсикози реєструються весною. Це пояснюється тим, що в зимовий період тварини не отримують свіжого, зеленого корму тому в перші дні з жадністю поїдають соковиту траву, в тому числі і отруйні рослини. Крім того, отруйні рослини бувають і в сіні, силосі, сінажі, а насіння їх у фуражному зерні [4, с.20-40].

Найбільш чутливі до отруєння отруйними рослинами є коні, свині, особливо молоді, інтродуковані, виснажені, перехворівші і голодні тварини.

Тому метою було виявлення видового і кількісного складу рослин пасовищного біогеоценозу поблизу с.Прилиманське для визначення придатності їх у якості кормових угідь.

Облікова ділянка складала 1 м². Рослини відбирали в трьох місцях де зазвичай випасають худобу. На цих ділянках проводили облік видового та кількісного складу рослин та виділяли отруйні рослини. Було виявлено: на 1-й ділянці 1.Березка польова (*Convolvulus arvensis*) – 42; 2.Болиголов плямистий (*Conium maculatum*) – 26;

Березка польова відноситься до 2 групи рослин з переважною дією на шлунково-кишковий тракт і одночасно діє на центральну нервову систему і нирки.

Болиголов плямистий відноситься до 1 групи рослин (з переважною дією на центральну нервову систему)- підгрупа 3 (рослини, що викликають пригнічення нервової системи і одночасно діючі на шлунково-кишковий тракт і серцево-судинну систему).

На 2-й ділянці: 1.Березка польова (*Convolvulus arvensis*) – 12;

2.Чистець прямий (*Stahys recta*) - 64;

3.Гірчак березковидний (*Poligonum convolvulus*) – 78;

4.Полин гіркий (*Artemisia absinthium*) – 52.

Чистець прямий відноситься до 1 групи рослин (з переважною дією на центральну нервову систему)- підгрупа 2 (рослини, що викликають пригнічення і параліч центральної нервової системи).

Гірчак березковидний відноситься до 2 групи рослин з переважною дією на шлунково-кишковий тракт і одночасно діє на центральну нервову систему і нирки.

Полин гіркий відноситься до 1 групи рослин (з переважною дією на центральну нервову систему)- підгрупа 4 (рослини, що викликають збудження центральної нервової системи і одночасно діючі на серце шлунковий тракт і нирки).

На 3-й ділянці: 1.Березка польова (*Convolvulus arvensis*) – 10 рослин;

2.Чистець прямий (*Stahys recta*) - 24;

3.Конюшина повзуча (*Trifolium repens*) – 32;

Березка польова відноситься до 2 групи рослин з переважною дією на шлунково-кишковий тракт і одночасно діє на центральну нервову систему і нирки.

Чистець прямий відноситься до 1 групи рослин (з переважною дією на центральну нервову систему)- підгрупа 2 (рослини, що викликають пригнічення і параліч центральної нервової системи).

Конюшина повзуча відноситься до 9 групи рослин (діючі на процеси тканинного дихання та викликаючі явища асфіксії), до 12 групи рослин (викликаючих порушення статевої діяльності у тварин).

Таким чином, отримані дані свідчать про те, що в перші дні випасу після зимового утримання тварин бажано випасати тварин на ділянках де отруйних рослин зустрічається мінімальна кількість. Випасання голодних, виснажених тварин підштовхує їх на вимушене поїдання отруйних рослин з усіма небажаними наслідками.

Література:

1.Бурда Р.И. Антропогенная трансформация флоры. – К.: Наук. думка, 1991. – 168 с.

2.Уразаев Н.А. Профилактика болезней животных на пастбищах Нечорнозем'я. – Л.: Колос, 1983. – 192с.

3.Бондарь Л.Ф. Ядовитые растения пастбищных биогеоценозов и их влияние на организм животных// Аграрний вісник Причорномор'я. Ветеринарні науки: Зб. Наук. Пр. – Одеса: ОДАУ, 2006. – Вип. 33. С. 129-134.

4.Гусынин И.А. Ядовитые растения и вызываемые ими отравления сельскохозяйственных животных. Госиздат с.-х. литературы. М., 1958. С.20-40.